

Verslag openbare internetconsultatie wetsvoorstel voor de Erfgoedwet

Inleiding

Van 16 juni tot en met 14 juli 2014 is een conceptversie van het wetsvoorstel voor de Erfgoedwet openbaar gemaakt in een internetconsultatie.

Doel van deze consultatie was het verkrijgen van reacties van betrokkenen, waardoor de kwaliteit van het wetsvoorstel kan worden verbeterd. Hierbij werd naast de mogelijkheid om op (onderdelen van) het wetsvoorstel te reageren, specifiek een reactie gevraagd op zeven onderwerpen die samenhangen met de belangrijkste nieuwe bepalingen in de voorgenomen Erfgoedwet, te weten:

- De algemene uitgangspunten zoals in hoofdstuk 1 van de memorie van toelichting geformuleerd;
- De bepaling dat deskundigenadvies moet worden ingewonnen alvorens een overheid mag overgaan tot het vervreemden van een cultuurgoed;
- Het invoeren van een structurele bekostiging van musea voor beheer en behoud van collecties;
- De verplichting voor de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap om cultuurgoederen van hoge kwaliteit voor de rijkscollectie te aanvaarden als deze kosteloos worden overgedragen;
- Het verruimen van de mogelijkheden om beschermde cultuurgoederen voor Nederland te behouden door andere partijen dan de Staat de gelegenheid te bieden om zich als koper te melden;
- Het introduceren van een stelsel voor wettelijk geregelde certificering in de archeologie;
- Het harmoniseren van het toezicht op beheerders van museale cultuurgoederen.

In de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel wordt een meer uitgebreide reactie op de inbreng uit de internetconsultatie opgenomen. Onderdeel van de internetconsultatie is de terugkoppeling aan de respondenten van de reacties en van wat daarmee is gedaan. Daartoe dient dit verslag op hoofdlijnen. De tekst van het wetsvoorstel en van het advies van de afdeling advisering van de Raad van State worden pas openbaar nadat het wetsvoorstel is ingediend bij de Tweede Kamer. Tot die tijd is er sprake van geheimhouding.

Opbrengst consultatie

De internetconsultatie heeft 109 reacties opgeleverd. Daarvan waren 76 reacties openbaar. De reacties zijn afkomstig van (vertegenwoordigers van) erfgoedeigenaren, (vertegenwoordigers van) gemeenten en provincies, (vertegenwoordigers van) brancheverenigingen, kunstenaars, archeologen, onderzoekers en overige belangstellenden. Het merendeel van de reacties is ingegaan op één of meerdere onderdelen van het wetsvoorstel. Daarbij betroffen de meeste reacties het introduceren van een nieuw stelsel van certificering in de archeologie. In totaal ging het om 37 reacties. Hiernaast gingen 30 reacties in op het mobiel erfgoed en heeft de internetconsultatie 14 reacties opgeleverd rond musea en de bescherming van cultuurgoederen.

Alle 109 reacties, dus ook de niet openbare reacties, zijn beoordeeld en hebben op onderdelen geleid tot aanvulling en verduidelijking van de wettekst en de memorie van toelichting. De aanpassingen hebben vooral betrekking op de weerslag in het wetsvoorstel van door Nederland geratificeerde internationale verdragen en Europese regelgeving, certificering bij de archeologische monumentenzorg, de relatie tot het voorstel voor de Omgevingswet en de bescherming van cultuurgoederen. In de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel wordt tevens ingegaan op de inbreng die niet tot inhoudelijke aanpassingen van het wetsvoorstel heeft geleid.

Aanpassingen en verduidelijkingen in het wetsvoorstel

De internetconsultatie heeft op de volgende punten geleid tot aanpassing, aanvulling of verduidelijking van de wettekst en de memorie van toelichting.

Er wordt ontheffing aan universiteiten verleend voor de certificeringsplicht in de archeologie. Archeologisch onderzoek door universiteiten is vaak kleinschalig, wordt georganiseerd binnen onderwijsprogramma's en werkt niet marktverstrend. Universitaire instellingen werken bovendien reeds volgens de kwaliteitsnormen van de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie. Een extra kwaliteitsnorm in de vorm van verplichte certificering is daarom overbodig. De ontheffing van de certificeringsplicht voor kleinschalige archeologische activiteiten in het kader van onderwijsprogramma's zal worden geregeld bij algemene maatregel van bestuur.

Om een zorgvuldige overgang op het nieuwe stelsel te faciliteren, is besloten om de overgangsregeling voor invoering van het certificeringsstelsel in de archeologie aan te passen. Vooruitlopend op de accreditatie van certificerende instellingen kunnen deze instellingen een (tijdelijke) aanwijzing van de Minister van OCW krijgen op voorwaarde dat zij binnen twee jaar accreditatie aanvragen. Zo kunnen certificerende instellingen direct na inwerkingtreding van het wetsvoorstel certificaten afgeven aan opgravende partijen.

Gevraagd is naar de relatie van archeologische rapporten en opgravingsdocumentatie met de Archiefwet 1995. In de memorie van toelichting is verduidelijkt dat archeologische rapporten en opgravingsdocumentatie onder de Archiefwet 1995 vallen. Het is daarbij aan de overheidsorganisatie om te waarborgen dat de bewaring van archeologische rapporten en opgravingsdocumentatie voldoet aan zowel de eisen in dit wetsvoorstel als de eisen rond archiefbescheiden.

Op verzoek van enkele musea is het wetsvoorstel aangepast ten aanzien van de verplichting tot het bevorderen van het tonen van museale cultuurgoederen. De indieners verzochten een bredere term, waarmee beter tot uitdrukking wordt gebracht dat cultuurgoederen op meerdere manieren met het publiek gedeeld kunnen worden, bijvoorbeeld door digitale beschikbaarheidsstelling of interactieve presentatievormen. De term 'tonen' is daarom in het wetsvoorstel vervangen door het bredere 'toegankelijk maken'.

Verschillende indieners hebben vragen gesteld over de benoeming, samenstelling en werkwijze van de deskundigencommissie die adviseert over een voorgenomen vervreemding van een cultuurgoed. Als gevolg van de inbreng in de internetconsultatie is in de memorie van toelichting verduidelijkt dat met het wetsvoorstel geen permanente adviescommissies worden ingesteld. De uiteindelijke besluitvorming over vervreemding van een cultuurgoed en de keuze voor de samenstelling en werkwijze van de adviescommissie blijft ook expliciet liggen bij de betrokken overheid. Het wetsvoorstel bevat de minimale eisen die de onafhankelijkheid en deskundigheid van de adviescommissie waarborgen. In het wetsvoorstel is daarbij geëxpliciteerd dat een deskundigenadvies over afstoting van cultuurgoederen ook verzamelingen van cultuurgoederen kan betreffen, zoals in de inbreng op de internetconsultatie is gevraagd.

Verschillende reacties in de internetconsultatie vragen naar de relatie van het wetsvoorstel tot de Omgevingswet, die volgens de huidige planning later van kracht zal worden. Uitgangspunt is dat met het wetsvoorstel en de Omgevingswet de bescherming van cultureel erfgoed ten minste gelijk blijft aan de huidige situatie. Via invoeringswetgeving zal gezorgd worden voor overgangsrecht zodat bijvoorbeeld bestaande bestemmingsplannen, die bij de inwerkingtreding van de Omgevingswet zullen worden vervangen door omgevingsplannen, van kracht blijven. In de memorie van toelichting zijn, waar nodig, verduidelijkende passages opgenomen en wordt expliciet aandacht besteed aan het overgangsrecht. Ook is geconcretiseerd waar de huidige bepalingen uit de Monumentenwet 1988 terugkeren in het voorstel van de Omgevingswet.

In de memorie van toelichting is tot slot het belang van de internationale afspraken waaraan Nederland zich heeft verbonden extra tot uitdrukking gebracht. Hiertoe is een nieuwe paragraaf

opgenomen, waarin onder meer een overzicht van relevante internationale verdragen en Europese regelgeving is opgenomen.

Overige reacties

Een aantal reacties heeft niet geleid tot een inhoudelijke aanpassing van het wetsvoorstel, maar heeft geresulteerd in verduidelijkende passages in de toelichting. Verschillende indieners hebben bijvoorbeeld hun zorgen geuit over een vermeend gebrek aan wettelijke bescherming en erkenning van de status van mobiel en immaterieel erfgoed. De betrokkenheid bij de staat van ons mobiel en immaterieel erfgoed en het belang van deze vormen van erfgoedzorg worden onderschreven, maar de geuite zorgen worden niet gedeeld.

In ons land wordt niet alleen een grote vloot historische schepen beheerd, maar worden ook oldtimers, historische vliegtuigen en andere vormen van mobiel erfgoed voor toekomstige generaties behouden. De staat van dit mobiel erfgoed is over het algemeen voortreffelijk. Vele tientallen grote en kleinere organisaties zetten zich vaak vrijwillig in voor beheer en behoud van mobiel erfgoed. Deze betekenisvolle inzet wordt waar nodig gesteund. Zo heeft de Mobiele Collectie NL subsidie gekregen om een register voor mobiel erfgoed in te stellen. Specifiek voor het varende erfgoed is via het Mondriaan Fonds bovendien een budget beschikbaar gesteld om restauraties uit te kunnen voeren.

Ook de zorg voor ons immateriële erfgoed is volop in ontwikkeling: het levend houden van tradities en rituelen, gewoonten en gebruiken, verhalen en ambachten, en de kennis en vaardigheden die daarbij horen, vragen om specifieke vormen van erfgoedzorg. De overheid verleent hieraan op verschillende manieren steun. Zo heeft het Centrum voor Volkscultuur en Immaterieel Erfgoed subsidie ontvangen om bij te dragen aan de totstandkoming van een nationale inventaris van het immaterieel erfgoed in Nederland. Op basis van deze inventaris kunnen in de toekomst voordrachten voor internationale erkenning worden gedaan. Het fonds voor Cultuurparticipatie steunt hiernaast verschillende initiatieven die zijn gericht op het beschermen en doorgeven van immateriële erfgoedvormen.

Het grote maatschappelijke belang van een zorgvuldige omgang met de verschillende typen erfgoed in ons land staat buiten kijf. Om een dergelijke zorgvuldige omgang te faciliteren en te waarborgen heeft de overheid verschillende instrumenten ter beschikking, waaronder wet- en regelgeving, maar ook subsidies en kennisdeling waarbij het initiatief aan vrijwilligers, eigenaars en professionals zelf wordt gelaten. Het wetsvoorstel biedt het wettelijk kader waarbinnen deze verschillende vormen van ondersteuning mogelijk zijn. Door middel van periodiek overleg, (subsidie)regelgeving en communicatiebeleid kunnen knelpunten in de praktijk van het beheer en behoud van ons erfgoed, samen met de betrokken eigenaars, verzamelaars en vrijwilligers, adequaat worden geïdentificeerd en opgelost. Een specifieke regeling in het wetsvoorstel wordt hiervoor niet nodig geacht, maar voor het behoud van deze typen van erfgoed zal aandacht blijven bestaan.

Tot slot hebben verschillende musea gereageerd op de structurele bekostiging die het wetsvoorstel mogelijk maakt voor beheer en behoud van de collectie. Structurele bekostiging vormt een waarborg voor het behoud van collecties en wordt aldus in het wetsvoorstel geregeld. Verschillende musea hebben gevraagd om de structurele bekostiging ook van toepassing te verklaren voor museale activiteiten gericht op het tonen en toegankelijk maken van de collectie. De bekostiging van museale publieksactiviteiten, waaronder activiteiten die verband houden met het tentoonstellen van de collectie, valt evenwel buiten de reikwijdte van het wetsvoorstel en wordt apart geregeld via de bestaande vierjaarlijkse subsidiecyclus van de culturele basisinfrastructuur op grond van de Wet op het specifiek cultuurbeleid. Zo wordt innovatie en ondernemerschap gestimuleerd en kan in de subsidieverlening tevens rekening worden gehouden met de diversiteit van (de collecties van) musea.